

OVERWEGING HOEVELAKEN 5 FEBRUARI 2023

Bouwen. Wachten. Overstromen. Wachten. Uitvliegen. Wachten. En dan mogen Noach en zijn gezin eindelijk de ark uit.

Wat een verhaal mensen...

Zo veel. Zo groot. Zo veelzeggend. Wil je daar echt goed op kunnen ingaan, dan hebben we daar minstens vier, vijf vieringen voor nodig. En dan nog.

En de vraag aan mij was: 'Wil je op 5 februari over Noach preken?'

Waar te beginnen?

Niet bij Noach. Het spijt me. Want Noach kun je niet zomaar los uit de Bijbel knippen alsof je zegt: 'Doe dit gerechtje maar van de menukaart vandaag.' Het overbekende, beroemde verhaal kan eigenlijk alleen maar de waarde krijgen die het verdient als je het laat klinken in zijn context.

Noach staat in de serie die we oerverhalen noemen en die we tegenkomen in Genesis 1 tot en met 11. Van schepping tot toren van Babel dus. Van chaos... heelheid en orde maken. Tot een complete ineenstorting. En daartussenin drijft Noach ergens...

Noach is het middelpunt van leven vóór en na een ramp.

Vóór de ramp.

'Laat ons mensen maken,' horen we God zeggen in Genesis 1.

Nou, die komen er. Hele namenlijsten komen langs. En we lezen in Genesis 6 zojuist:

'Zo kwamen er steeds meer mensen op aarde, en zij kregen dochters. De zonen van de goden zagen hoe mooi de dochters van de mensen waren, en ze kozen uit hen de vrouwen die ze maar wilden.'

Klinkt niet goed. Godenzonen die het aanleggen met bloedmooie meisjes op aarde. Ja, in de Griekse mythologie misschien. Daar gebeuren wel gekkere dingen, maar in de Bijbel? Heeft de verteller van dit verhaal gebruikt gemaakt van de godenverhalen die de ronde deden? Zijn de verhalen over schrikbarend grote reuzen, die met hun hoofd in de wolken lopen hem bekend?

Godenzonen die als God willen worden? Is dit de opmaat naar de spijt die God heeft van zijn schepping?

Ik zie de schrijver voor me. Hij loopt onrustig heen en weer. Hij gruwelt van de gedachte dat hovaardige godenzonen voor God gaan spelen en naar eigen willekeur spelen met de meisjes. De Bijbelverhalen zijn toch geen Voice of Holland of zo? Als dat waar is, gaat de hele boel door elkaar lopen. Dan wordt het weer net zo'n chaos als in het begin. Een soepzootje. Een oersoep. Goden en mensen. Hemel en aarde. Niemand zal straks meer het verschil kennen. En dat terwijl God zijn schepsel *mens* had genoemd. Naar zijn beeld en gelijkenis. Die mens staat heel ver af van de Übermensch die zichzelf verheft en meer dan God zelf wil zijn.

'Dit moet stoppen!' lijkt onze auteur te schreeuwen.

Ik zie voor me dat zijn vrouw schrikt van zijn oerkreet. Naar hem toe rent en vraagt: 'Wat is er?'

'Wat er is, vrouw? Wat er is? Alles wordt weer toehoe wavohoe.'

Woestenij.

Ledigheid.

Onvruchtbaar eenzaam.

Onhandelbaar woest.

Onbewoond kaal.

Vormeloos schraal.

Toehoe wavohoe

De dood in het groot.

De grenzen tussen God en mensen uitgewist. Met alle gevolgen van dien. Niet gek dat God spijt krijgt.

Ik denk in plaatjes. Ik zie God huilen. Tranen met tuiten. Maar ik voel ook zijn of haar boosheid. En, nog menselijker doorgedacht, onmacht. God durft amper naar beneden te kijken misschien. Het verhaal, want dat is het, vertelt het ons niet. Maar wat God ziet moet een belediging zijn voor wat hij bedacht heeft: 'bovenmenselijke giganten die wangedrochten baren,' zegt Nico ter Linden. De mens die opgaat in de volkeren. De volkeren die verwekken en doodgaan, verwekken en doodgaan. De zinloosheid druipt ervan af.

Dit moet stoppen! Maar hoe? De schrijver vertelt het ons aansluitend. Alsof hij niet wachten kan. En dan komt Noach ten tonele.

Noach, zijn naam betekent 'rust' of 'troost'. Noachs vader, Lamech, zegt dat in Genesis 5 ook zelf: 'Deze zoon zal troost geven'.

God ziet die rustige, troostrijke Noach direct zitten. Die Noach, die net als Henoah, zo graag op de aarde met God wandelde... Met die Noach kon hij wel een nieuw begin maken. En weer die vraag: maar hoe?

De schrijver laat zich inspireren door de verhalen die rondzingen. Verhalen in het Tweestromenland van toen.

Het land waar zich ook de periode van de Babylonische Ballingschap afspeelde, van 587 tot 537 voor Christus. Vijftig lange jaren zijn de uit Jeruzalem afgevoerde Judeeërs – uit de stammen van Juda en Benjamin - afgesneden van hun geboorteland. De toplaag van de bevolking is meegevoerd door de Babyloniërs: de koninklijke familie, de adel, priesters, grote handelaren, wapenfabrikanten... Allemaal naar Babel. Ja, dat Babel van die toren.

Daar, in dat verre Babel, moet een geweldige herbezinning op gang gekomen zijn. In die vijftig jaar ontstaat een generatie die het thuisland niet kent. Die ballingen maken breed kennis met de godsdienstigheid in Babel, met hun gewoonten en cultuur, waarin ze overigens niet opgingen. En in de verhalen daar.

Terug naar onze schrijver die gaat vertellen dat God opnieuw wil beginnen. Hij schrijft er natuurlijk achteraf over. Met de kennis van de ballingschap waarin de ballingen zich afvroegen: 'Overleven wij dit nog? Is er nog toekomst voor ons?' Niemand die het ze kan zeggen, maar een verhaal biedt dan houvast. Hoop, vertrouwen, geloof. Dat is de kracht van verhalen. Dat is ook de kracht van het verhaal over Noach.

Onze schrijver - of wellicht meerdere - gebruikt de verhalen die hij kent voor een eigen versie van de talloze zondvloedverhalen die de ronde doen. Een zondvloed... niet heel gek, want het Tweestromenland wordt omsloten door de rivieren de Tigris en de Eufraat. Het kent steeds wisselende waterstanden. En ooit was er een overstromingsramp, zo groot dat de mensen er niet over uitverteld raakten. Zoals wij ook afgelopen 1 februari weer uitgebreid hebben teruggekeken op onze watersnoodramp in 1953 van 70 jaar geleden.

De overstromingsramp in het Tweestromenland toen was vergelijkbaar met wat de ballingen meemaakten. En zo konden ze zich herkennen in het beeld van die catastrofe. Een vloed die je zomaar kan overspoelen. Golven van haat waarin je zomaar ten onder kan gaan. Water dat je opeens tot aan de lippen staat.

We hoeven niet lang te zoeken naar eigentijdse voorbeelden. De oorlog in Oekraïne die maar niet lijkt te stoppen. De korte lontjes die relaties, groepen en organisaties uit elkaar drijven. De polarisatie die soms op een springvloed lijkt. De energieprijzen en andere oorzaken van toenemende armoede waarin mensen dreigen te verdrinken.

Hemellief, wanneer stopt dit?

Hemellief, wanneer komt er aan deze chaos een einde?

Hemellief, kunnen we dan echt niet opnieuw beginnen?

‘Laat ons mensen maken,’ zegt God. ‘Mensen zoals Noach die aan een weg uit die chaos timmert. Tegen alle cynisme in. Een ark op het droge. Het lijkt een dwaas plan.

Jezus denkt er in zijn dagen aan terug. Matteüs schrijft erover in zijn evangelie:

‘Want zoals men in de dagen voor de vloed alleen maar bezig was met eten en drinken, met trouwen en uithuwelijken, tot aan de dag waarop Noach de ark binnenging, en zoals men niet wist dat de vloed zou komen, totdat die kwam en iedereen wegnam, zo zal het ook zijn wanneer de Mensenzoon komt.’

Matteüs schetst hier een beeld van de volkeren. Je herkent er het gedrag van de goddeloze godenzonen in. Eten, drinken, verwekken en doodgaan. En zo zijn we weer terug in Genesis waar Noach een grote kist bouwt, exact volgens het bouwplan van architect God.

Twee keer komt het woord ark voor in het Oude Testament. Eén keer dus voor de boot die Noach bouwt en één keer voor het mandje waarin de kleine Mozes gelegd werd. En in beide teksten gaat het om redding. Redding van de mensheid. En redding van een volk. En in beide gevallen is het God die reddend actief is.

Als de ark klaar is, laat Noach zich kisten, samen met zijn gezin en de dieren, van elke soort een mannetje en een vrouwtje. Alles wat God zo mooi bedacht had, gaat in die doodskist die uiteindelijk een geweldige bewaarkist blijkt.

Ons verhaal van vandaag heeft een positief einde. Een einde dat de ballingen van toen kracht gaf om uit te zien naar en te werken aan een betere toekomst.

Het is nu na de ramp.

God heeft zijn spijt omgezet in een nieuw begin. Hij bevestigt dat met een regenboog als teken van de eeuwigdurende band tussen God en mens.

Een einde, te mooi om waar te zijn?
Ik vrees van wel.

Want ik zei u al... het verhaal van Noach kun je niet losknippen. Het gaat na Noach verder. Helaas, het is niet uit met de heidenen, de volkeren en hun religieuze hoogmoed. Zelfs niet nadat ze zijn weggewist van de aarde. Want onze schrijver vertelt doodleuk verder over de bouw van de toren van Babel. Opnieuw een poging om als God te worden. De groep die de musical Kaïn volgend weekend gaat spelen hier, zingt over die hoogmoed:

*God, wij zijn gelijk.
Langer bent u niet meer nodig.
Afgeschreven, overbodig.
Deze coup is 't einde van uw koninkrijk.
God, wij zijn gelijk.
Hemel, aarde... één geworden.
Einde aan uw wereldorde.
God geworden mens is binnen handbereik.*

Wat is de mens toch hardnekkig. Waarom willen mensen toch gezellig op een kluitje, samen naar de hemel reiken, in plaats van mens te zijn op aarde?

Op die aarde waar zo ongelooflijk veel te doen is. Na elke ramp weer. Weer opnieuw beginnen. Weer bewerken en zaaien. Tegen al het geweld en ongelooft in. En dan oogsten. Geen zondvloed. Geen ballingschap. Geen zinloze oorlogen. Wat een feestdag zal dat zijn! Zal dat het koninkrijk van God zijn? Ik hoop het!

